

report suppressed. What were the instructions of the directors to the auditors? If the auditors reported unfavourably, would they be dismissed?

An interesting feature which arises from the report is the question of valuation of stocks. We give one of the paragraphs relating to stocks in the auditors' report in full (the italics being ours); „During these sixteen months we *checked* the stocks at Eindhoven — i.e., including the radio products — at irregular intervals, whilst as at 30 th April 1934 we *took* the stocks in various departments. Moreover, we have ascertained that the stocks at Eindhoven correspond to the lists audited by your audit department, *so that we may be held fully responsible for the existence of these stocks.*” Admittedly we are dealing only with a translation, but if the words „fully responsible” are correct translation of the original, we consider the auditors have undertaken a weighty responsibility.

BESCHOUWINGEN NAAR AANLEIDING VAN HET ARTIKEL „DE VOORRAAD-CONTROLE IN DE LITERATUUR” VAN DRS. S. KLEEREKOPER

Bovenstaand artikel, opgenomen in het October-nummer van het M. A. B. op blz. 146 e.v. van den vorigen jaargang, geeft mij aanleiding tot de volgende opmerkingen:

De schrijver stelt een „beginsel” voorop. Men mag daarom verwachten, dat hij vanuit dat beginsel zijn onderwerp zal behandelen. Dit is evenwel niet geschied. Van een logische ontwikkeling der gedachten van uit het beginsel is geen sprake, en al hetgeen wordt geschreven, staat los van dat beginsel en kan trouwens ook los van dat beginsel worden gesteld.

De Schrijver tracht in dit artikel twee begrippen met elkander te verzoenen, n.l.:

10. het controleeren van de aanwezige hoeveelheid koopmansgoederen en het bepalen van de waarde is een onafwijsbare eisch bij de controle in de „publieke” taak;
20. de accountant is ten opzichte van de bepaling van de kwaliteit en waarde der goederen niet meer deskundig dan een „verstandige leek” of scholier van de 5-jr. H.B.S.

De overbrugging geschiedt nu in hoofdzaak als volgt:

10. De accountant beschikt over een „volledige” kennis van de „volledige” administratie, d.w.z. een „volledige” kennis van de verwerking der goederen.
20. De zekerheid, welke de accountant met zijn certificaat omtrent den post „Koopmansgoederen” op de balans geeft, gaat, wat betreft de aanwezigheid en de waarde der goederen, niet verder dan van een „verstandigen leek” kan worden verlangd.

Het komt mij voor, dat de Schrijver in deze overbrugging niet is geslaagd. Ter staving van dit oordeel diene het volgende:

De Schrijver zelf geeft als voorbeeld een voorraad koopmansgoederen, welke bestaat uit „diamant”. Hij laat daar onmiddellijk als „gewichtige” overweging op volgen, dat de controle op de goederenbeweging den accountant een belangrijk steunpunt geeft bij het vaststellen van de aanwezigheid. Hij verzuimt evenwel aan te toonen hoe de accountant in casu door de controle op de goederenbeweging tot de overtuiging moet komen, dat de diamanten, die hem als aanwezig worden voorgelegd, inderdaad die objecten zijn, welke volgens de administratie aanwezig zouden moeten zijn. De mogelijkheid, dat hem diamanten worden getoond van een veel geringere waarde, zonder dat hij in de controle van de goederenbeweging eenigen steun vindt om dit te ontdekken, is hier m.i. zeker aanwezig.

De Schrijver heeft zijn voorbeeld wel zeer slecht gekozen. Om

hem volkomen recht te laten wedervaren, wil ik zelf een ander stellen, b.v. het constateeren van een voorraad tabak.

Aan de hand van de controle op de goederenbeweging kan de accountant nauwkeurig vaststellen, welke pakken tabak, voorzien van bepaalde merken, aanwezig moeten zijn. Uit eigen waarneming kan hij, wanneer de wijze van opbergen der pakken zulks toelaat of wanneer zij ten behoeve zijner controle worden versjouwd, vaststellen, dat de pakken met de aangegeven merken in het bezit van de onderneming zijn gebleven.

Inderdaad heeft de accountant hier in zijn kennis van de administratie der goederenbeweging en zijn daarop toegepaste controle een steunpunt. Met de „oogcontrole” bereikt hij in dit geval evenwel niet meer, dan het verkrijgen van de zekerheid, dat de verpakkingen, welke volgens de administratie aanwezig moeten zijn, ook inderdaad zijn opgeslagen. Omtrent den inhoud, omtrent den toestand, waarin de goederen zich bevinden, dus omtrent de kwaliteit en dientengevolge omtrent de waarde, weet hij evenwel, als gevolg van zijn „oogcontrole”, *niets*.

Hij zou ongetwijfeld een te groot vertrouwen opwekken, wanneer hij op grond alleen van het feit, dat hij geconstateerd heeft, dat de verpakkingen aanwezig zijn, zou willen concludeeren, dat ook de aangegeven „waarde” aan koopmansgoederen door hem aanwezig is bevonden.

De Schrijver beschouwt den accountant als een „vertrouwensman in het maatschappelijk verkeer”. Ik merk daarbij op, dat de accountant dit alleen is uit hoofde van zijn „deskundigheid”.

De vertrouwensman in het maatschappelijk verkeer, ook voor die gevallen, waarin geen bijzondere kennis wordt vereischt, is: de notaris. Voor het deponeeren van stukken, het controleeren van de trekking der loterij e.d. maakt men gebruik van diens diensten en niet van die van den accountant. Wanneer de accountant in het maatschappelijk verkeer vertrouwen wekt, moet dat dientengevolge zijn op grond van zijn bijzondere vakkennis en wanneer men die kennis niet aanwezig kan vóóronderstellen, mag de accountant uit dien hoofde ook niet als vertrouwensman, d.i. in casu „deskundige”, optreden.

Om dezelfde reden, waarom men den „verstandigen leek” niet zal belasten met de controle van een boekhouding of administratieve verantwoording, moet de accountant zich niet belasten met de controle van zaken, waarvan hij zelf verklaart geen grootere kennis te hebben dan een jongen, die de 5-jr. H. B. S. heeft afgehoopen.

Hoe de kennis, op die school verkregen, den accountant in staat moet stellen de waarde en den vorm van diamant of tabak — om bij de gegeven voorbeelden te blijven — vast te stellen is door den Schrijver in zijn artikel niet duidelijk gemaakt.

De Schrijver stelt, dat voor het inrichten van een administratie en voor het controleeren van een boekhouding een zekere mate van „technologisch inzicht” onmisbaar is. Hij concludeert hieruit, dat de accountant, die zich belast met de inrichting of controle van de administratie, dus ook bevoegd moet zijn op grond van zijn technologische kennis, het „bestaan” (sic!), de kwaliteit en de waarde der aanwezige koopmansgoederen te beoordeelen. Dit bewijs lijkt mij absurd. Met een zelfde bewijsvoering zou men kunnen aantonen, dat de accountant, die bij zijn controle eenige kennis van het recht en de sociale economie niet kan missen, ook bevoegd moet zijn over alle bijzondere vraagstukken, die vakken betreffende, een oordeel te vellen. De Schrijver is hier blijkbaar de maat kwijt geraakt.

Ik zal den Schrijver niet volgen, waar hij zijn conclusiën vergelijkt met de bepalingen van het Reglement van Arbeid. De gelijkheid van uitkomst zegt mij ten opzichte van de juistheid zijner beschouwing niets. Het Reglement van Arbeid is niet anders dan het besluit, een 25 à 30 jaar geleden door een aantal op een vergadering aanwezige beroepsgenooten genomen.

Een dergelijk besluit heeft in het algemeen en zeker bij een zoo snel tot ontwikkeling gekomen vak als de Rekeningwetenschap, op zich zelf weinig beteekenis. Hij die een dergelijk besluit in zijn beschouwingen wil betrekken, dient uit te gaan van de motieven, welke tot het geven van het desbetreffende voorschrift hebben geleid en zich er degelijk van te overtuigen, of die in het huidige verkeer nog geldig zijn.

De Schrijver beroept zich herhaaldelijk op de „Amsterdamsche School”. Ik weet niet waarin precies die „Amsterdamsche School” afwijkt van andere scholen, die ik gemakshalve maar samenvat onder de benaming „Provinciale Scholen”.

De verdeling in „Scholen” lijkt mij, evenals de verdeling in „Beginselen”, weinig belangrijk en zeker niet nuttig voor een gezonde ontwikkeling van het beroep. Ik stel er prijs op te verklaren, dat ik tot geen „School” wensch te behooren en mij evenmin wensch te verankeren aan eenig „Beginsel” of „Dogma” en nog veel minder een daarop gebaseerde redeneering zonder critiek en zonder toetsing aan hetgeen onder de huidige omstandigheden door de meest vooraanstaande accountants kan worden bereikt, als juist wensch te aanvaarden. Ik wil in het streven om het vak op de meest volmaakte wijze uit te oefenen en bij het onderwijs te dienen, volkomen vrij staan en ben bereid alles te onderzoeken, onverschillig uit welke „School” het komt of uit welk „Beginsel” het mocht voortspuiten.

Om het verwijt te ontgaan, dat mijn critiek uitsluitend „afbrekend” zou zijn, volgt hieronder in het kort mijn meening omtrent het door den Schrijver behandelde onderwerp.

1. De accountantscontrole is naar haar aard gebaseerd op de bedrijfs-economische statistiek. De bedrijfs-economische statistische beoordeeling van den voorraad, zoowel in haar geheel als in onderdeelen, waaronder valt de verhouding tusschen voorraad en omzet en tusschen in- en verkoopen (ook in het bij de balansbeoordeeling reeds verstreken gedeelte in het nieuwe boekjaar) vormt den grondslag van de controle op het op de balans opgenomen bedrag voor Goederen voorraad.
2. In alle gevallen waarin dit door den aard der koopmansgoederen en de wijze, waarop die zijn opgeslagen, mogelijk is en eenigermate nuttig kan zijn, zal de accountant goed doen zich, als aanvullende controle, van de aanwezigheid van de goederen en den toestand, waarin die zich bevinden, te overtuigen.

De omstandigheden brengen mee, dat deze oog-controle dikwerf slechts „globaal” of als „steekproeven-controle” zal kunnen worden toegepast.

Hieruit volgt allereerst, dat het certificaat, hetwelk de accountant verstrekt, niet het vertrouwen mag wekken, dat de accountant zich in *elk* geval door eigen waarneming van de aanwezigheid van de waarde, welke als „goederen” op de balans is vermeld, heeft overtuigd.

Verder volgt er uit, dat in die gevallen, waarin de oog-controle van den accountant geen nut kan hebben of slechts een globaal inzicht kan geven ofwel alleen door middel van steekproeven kan worden uitgevoerd, de bedrijfs-economische beoordeeling geen twijfel aan de aanwezigheid heeft doen rijzen, de accountant het certificaat kan afgeven, zonder van de hulp van deskundigen gebruik te maken en zonder enig voorbehoud te maken.

3. In die gevallen, waarin de bedrijfs-economische statistische beoordeeling twijfel wekt aan de aanwezigheid en/of de kwaliteit van de goederen en diensgevolge aan het daarvoor in de balans opgenomen bedrag, en die twijfel niet door het zelfstandig constateren van den voorraad en den toestand, waarin die zich bevindt, kan worden weggenomen, is

de accountant verplicht een voorbehoud te maken of zich, door het gebruiken van deskundige hulp, meerdere zekerheid te verschaffen.

4. Ofschoon het naar mijn meening bij den huidige stand van het vak overbodig is te vermelden, voeg ik, om elk misverstand te voorkomen, hieraan toe, dat de accountant uit den aard der zaak zich aan bovengenoemde werkzaamheden en het daarop gebaseerde oordeel in de publieke taak nimmer mag onttrekken, door het maken van een algeheel voorbehoud omtrent de aanwezigheid en waarde der goederen.

Recapitulerende, verschil ik dus hierin met den heer *Drs. Kleerekoper* van meening, dat deze blijkbaar het constateeren van de aanwezigheid van de goederen en hun kwaliteit als een „essentieel” deel van de accountantcontrole ziet, het zelfs in casu uitsluitend noemt, terwijl ik het eerder beschouw als een „aanvullend” middel, dat lang niet in alle gevallen kan worden toegepast.

Het komt mij voor, dat het verschil tusschen den heer *Kleerekoper* en mij niet, althans niet in de eerste plaats, ligt op het gebied der controletechniek. Ik geloof, dat onze controle-werkzaamheden ten opzichte van „eigendom” en „bezit” (dus niet het „bestaan”) van de op een balans vermelde koopmansgoederen niet veel zou uiteenloopen.

Het verschil ligt m.i. meer op het terrein van het verantwoordelijkheidsbegrip. Mijn ervaring leert mij, dat de zekerheid, welke optische controle brengt, in veel gevallen niet groot is en het in meerdere gevallen onmogelijk is op die wijze enige redelijke zekerheid te verkrijgen. Zij leert mij verder, dat in tal van gevallen de bedrijfseconomische statistische beoordeeling, waaronder mede is te verstaan de verkoop of de ontwikkeling in het nieuwe boekjaar, voldoende is te achten.

Ik meen daarom, dat dit controle-middel op den voorgrond moet staan. Ik ben daarom ook van meening, dat de verantwoordelijkheid van den accountant ten opzichte van den goederenvoorraad op de balans niet — en zeker niet in de eerste plaats — moet worden gebaseerd op de oogcontrole.

De gelijkstelling: het „opnemen” (sic!) van den goederenvoorraad is het „sluitstuk” op de controle van de goederenbeweging, op dezelfde wijze, waarop het constateeren van de aanwezigheid van de geldmiddelen of van de effecten een sluitstuk is op de controle resp. van de geldbeweging en de effectenbeweging, is m.i. onjuist. Ze kent een hogere waarde aan het constateeren van de aanwezigheid der koopmansgoederen door den accountant toe, dan in den regel met den besten wil kan worden verkregen. Zij dreigt daardoor een groter verantwoordelijkheid te aanvaarden of te suggereeren dan redelijker wijze in de huidige omstandigheden als norm kan worden aanvaard.

Ik zou het hierbij kunnen laten, ware het niet, dat één zinsnede in bovengenoemd artikel van den heer *Drs. Kleerekoper* mij bijzonder heeft getroffen, n.l. de volgende:

„M.i. staat het dan ook volkomen vast, dat als wij maar „lang genoeg doorgaan met — zooals blijkt geheel ten onrechte — onze ondeskundigheid luide te verkondigen, wij „zeer groote deelen van onze beroeps-uitoefening aan de „ingenieurs zullen moeten afstaan. Deze laatsten zijn wel „zoo verstandig om hun eigen ondeskundigheid op administratief en economisch gebied niet op den voorgrond te „schuiven”.

Toegegeven wordt, dat het onverstandig zou zijn een ondeskundigheid te verkondigen op een gebied, waar wij inderdaad deskundig zijn. Het is den Schrijver m.i. allerm minst gelukt aan te toonen, dat er inderdaad bij den accountant van deskundigheid ten opzichte van hoeveelheid, kwaliteit, soort enz. van koopmansgoederen sprake is, integendeel, doet hij zelfs sterk uitkomen, dat geen hogere deskundigheid wordt verwacht dan van den verstandigen leek, d.i. dus in casu geen deskundigheid.

De laatste zinsnede doet evenwel vóóronderstellen, dat de Schrijver meent, dat ook, wanneer de accountant werkelijk ondeskundig mocht zijn, hij verstandiger doet om zulks maar te verzwijgen. Dat lijkt mij bedenkelijk!

Wellicht bedoelt de heer *Kleerekoper* te zeggen, dat wij het vak geen schade moeten doen met de gebreken, welke er aan kleven, in het publiek te behandelen. Maar hoe moet ik die opvatting dan rijmen met de uitlatingen op blz. 321, 350 en 357 in het onlangs verschenen boek „Bedrijfseconomie” van genoemden schrijver?

Ik geloof, het belang van ons vak te dienen, met die oordeelvellingen hier niet te herhalen.

Het komt mij voor, dat met deze uitspraken — indien zulks in het algemeen mogelijk is — meer schade aan het beroep kan worden toegebracht dan de eerlijke erkenning, dat op een bepaald punt de kennis ter volledige, volkomen of afdoende controle ontoereikend is!

R. A. D.

REPLIEK

Ik dank de Redactie wel zeer voor de welwillendheid, waarmee zij mij gelegenheid geeft, om op het bovenstaande van repliek te dienen.

In de eerste plaats moet ik, teneinde legendevorming te voorkomen, beginnen met te constateeren, dat mijn geachte opponent mij stellingen toedicht, die ik in het geheel niet heb opgeworpen.

Zoo doet de Heer *Dijker* het voorkomen alsof ik geschreven zou hebben:

„20. de accountant is ten opzichte van de kwaliteit en „waarde niet meer deskundig dan een verstandige leek „of scholier der 5 j. II. B. S.”

Dit is in strijd met de feiten. De waarheid is als volgt:

Ik heb in het geheel nergens gesproken over leerlingen der H. B. S. maar wel over de *geschiktheid van abiturienten van de H. B. S. om zich zonder specialisatie zoodanig in diverse technieken te bekwamen, dat zij de verschillende productieprocessen zoo kunnen volgen en begrijpen, dat zij als accountants een effectieve controle kunnen uitoefenen.* (Men zie pag. 147—149 van het M. A. B. van October 1934).

De Heer *Dijker* substitueert dus scholieren voor abiturienten. Deze substitutie moge op het eerste gezicht onbelangrijk schijnen, toch heeft zij ongetwijfeld het nadeel ten opzichte van het geciteerde, bij den niet critischen lezer een suggestie van naïviteit te wekken, die door den werkelijken inhoud van het geciteerde niet wordt gedekt.

Ook wekt zij twijfel of de polemiek door mijn geachten opponent wel in die kalme sfeer van onbevangenheid en rust is opgesteld, die zij zeer zeker behoeft. Hier komt nog bij, dat de Heer *Dijker* mij doet spreken van de *absolute* kennis van die scholieren (lees: abiturienten) terwijl ik het slechts gehad heb over hun geschiktheid om zich in de praktijk *zonder specialisatie* verder in technische vraagstukken tot op zekere hoogte in te werken. Ter staving van deze, voor het geschil in kwestie zeer belangrijke bewering, zij het mij vergund mijzelf hier zeer kort te citeren:

„Men kan van den accountant verlangen, dat hij doet „hetgeen in zijn vermogen ligt om de onderhavige techniek te begrijpen en te beoordeelen. Dit is het vertrouwen, dat hij in het maatschappelijk verkeer opwekt en „men moet van hem verlangen, dat hij zijn functie abandonneert wanneer hij door bijzondere omstandigheden „(een persoonlijke bijzondere ongeschiktheid om tech-

„nische verschijnselen te volgen b.v.) dit vertrouwen niet „kan dekken.

(Het M. A. B. Oct. 1934, pag. 147 en herhaald in verband met het bovenstaande op pag. 150).

Ik moet constateeren, dat het vraagstuk van de „gedeeltelijke deskundigheid” door mij bij die gelegenheid opgeworpen, door den Heer *Dijker* is omzeild door zich te beroepen op de ondeskundigheid van een H. B. S. leerling.

Ik wil van de gelegenheid, die dit debat biedt, gebruik maken om de figuur van den „gedeeltelijk technisch deskundigen accountant” nog iets scherper te belichten dan tot dusverre is geschied.

Betreffende de meeste bedrijven, waar de accountant geroepen kan worden, hetzij voor het samenstellen van een inrichtingsrapport, hetzij voor het uitoefenen van een controle, bestaan boeken, waarin de techniek min of meer uitvoerig wordt uiteengezet. Omdat deze en dergelijke boeken reeds door candidandi economie-studenten worden geraadpleegd bij het bewerken van hun scriptie, meen ik mij ontslagen te mogen achten van de taak om hier een literatuuropgave te vermelden.

Voor ieder door hem te controleeren bedrijf dient de accountant zich op de hoogte te stellen van de techniek ongeveer zoo als zij in de literatuur bovenbedoeld te vinden is en deze kennis moet worden getoetst en uitgebreid in de practijk. Heel vaak zijn deze boeken onleesbaar voor hem, die volslagen onbekend is, met de grondbeginselen van de wiskunde, de physica en de chemie. Dit is dus de algemeene gedeeltelijke deskundigheid, die de H. B. S. abiturient bezit en die hem in staat stelt „om de onderhavige techniek te begrijpen en te beoordeelen”.

Specialisatie is hierbij niet noodig en ik ga nog iets verder: zelfs als regel ongewenscht.

In zijn critiek gaat de Heer *Dijker* het meerendeel van mijn argumenten met stilzwijgen voorbij, en ik kan ze niet alle uitvoerig hier herhalen. Ik constateer dus slechts, dat, tot zoolang mijn geachte opponent niet heeft aangetoond, dat;

10. de technieken-kennis, die noodig is voor de voorraadcontrole in wezen niet dezelfde is als die, welke noodig is voor alle accountantswerkzaamheden in het algemeen;
20. het onjuist is, dat voor zeer veel controles en meer in het bijzonder voorraadcontroles, eigenlijk geen enkele *bijzondere* technische kennis noodig is;
30. het voorbeeld van het verifieeren van de hypotheekpapieren, gegeven op pag. 149, 2e kolom boven, onjuist is of althans niet als illustratief voor vrije beroepsuitoefening kan worden beschouwd;
40. gedeeltelijke deskundigheid niet in tal van gevallen als iets, dat vanzelf spreekt, wordt aanvaard op volkomen dezelfde gronden, die ook in ons beroep kunnen dienen.

hij ingebreke is gebleven om aan de figuur van den „verstandigen leek” of van den „gedeeltelijk deskundige” een zoodanig critische aandacht te besteden, dat hij gerechtigd zou zijn om deze figuren als foutieve constructies te qualificeeren.

Kom ik nu tot het voorbeeld van het diamant. Mijn geachte opponent houde mij ook hier de opmerking ten goede, dat hij aan mijn opstel, niet de rustige aandacht heeft geschonken, die een polemiek inderdaad vruchtdragend kan maken. Hij werpt n.l. de mogelijkheid op, dat „diamanten worden getoond van veel geringere waarde, zonder dat hij (de accountant) in de controle van den goederenvoorraad eenigen steun vindt om zulks te ontdekken.”

Nu is het juist zoo, dat ik voor het voorbeeld van het diamant *cursief gedrukt* geconcludeerd heb als volgt:

„Ten aanzien van deze gevallen heeft de accountant „zich af te vragen of zijn technische kennis voldoende is „om het voorraaddijfer op de balans te verifieeren. Als „dit onmogelijk is kan hij of geen verklaring afgeven of

„hij zal zich moeten doen bijstaan door een deskundige.”
(M. A. B. pag. 148).

Ik zou hiermede ontslagen zijn van verdere repliek: immers mijn geachte opponent polemiseert alweer tegen een stelling die ik niet heb opgeworpen. Het belang der zaak brengt mij er toe, toch nog iets dieper op de kwestie in te gaan.

In de eerste plaats stel ik, dat ik juist het moeilijke voorbeeld van de diamanten heb gekozen om daarmee vooral fair te blijven tegenover tegenstanders; ik meende hiermede het verwijt, van een voorbeeld gekozen te hebben, dat juist voor mijn stellingen pasklaar is gemaakt, te ontgaan. Maar men spare mij dan ook de opmerking, dat mijn voorbeeld „wel zeer slecht gekozen is.”

Hiertegenover staat, dat de Heer *Dijker* in dit verband over het hoofd ziet, dat er — zooals ik reeds in het door hem gecritiseerde artikel gesteld heb — tal van artikelen zijn, welke de accountant evengoed kan meten, wegen, tellen enz., als iedere deskundige.

Ondanks deze slechte (lees: faire) keuze meen ik alles te kunnen handhaven, hetgeen ik heb beweerd.

De uitwerking is als volgt:

Een belangrijke verificatie vindt de accountant in de volgende data:

In den diamanthandel worden de goederen in hoofdzaak verkocht door makelaars ter plaatse en door consignatie-zendingen naar het buitenland. Biedingen en correspondentie benevens verkoop-nota's — d.i. dus een deel van de goederenbeweging — geven den accountant een maatstaf ter beoordeeling van de taxatieprijzen, waarvoor de productenrekeningen zijn gedebitteerd.

Hoe nu ten aanzien van de voorraden?

Uit de discussie blijkt, dat de Heer *Dijker* mij toegeeft, dat het moment van balans opmaken — 31 Dec. b.v. — niet kritisch is voor de accountantcontrôle. Ik sta dan ook op het standpunt, dat de accountant gehouden is om de voorraden eenige malen per jaar door te werken (d.w.z. „op te nemen”).

In de eerste maanden van het nieuwe boekjaar komen (zooals overigens gedurende het gehele jaar) biedingen en verkoop-nota's (consignatie-afrekeningen: dus stukken van derden) binnen, van allerlei goederen. De goederen, die op de balans zijn geactiveerd en die den accountant door zijn opname partij voor partij bekend zijn, vinden dus voor een deel hun verificatie in bovenstaande data. Deze verificatie kan in veel gevallen van meer belang zijn dan een „taxatie door deskundigen”.

Nu blijven natuurlijk goederenposten over, die nog niet afgevoerd zijn en die ook door geen biedingen door den verstandigen leek kunnen worden geverifieerd. Maar dan zijn wij hiermede tevens tot de kern van een belangrijke norm van de theorie genaderd, die zich hier in embryonale vorm aan ons voor doet.

Steeds wanneer in de bedrijfshuishoudingen bij de goederen een dood complex wordt aangetroffen, d.w.z. een goederencomplex wordt aangetroffen, waarvan verkoopen noch voldoende biedingen ter beschikking zijn, is de accountant gehouden om zich te dien aanzien te doen voorlichten door deskundigen. Een uitzondering kan aanwezig zijn wanneer het actief in kwestie een hoogst onbelangrijke kapitaalcomponent voorstelt.

De Heer *Dijker* spreekt het vermoeden uit, dat er tusschen hem en mij niet in de eerste plaats een verschil is in de controle-techniek.

Ik meen dat dit wel zoo is.

De Heer *Dijker* meent, dat ik in de optische controle hier weinig steun zal vinden. Bovendien stelt hij:

„Verder volgt er uit, dat in die gevallen, waarin de „oogcontrole voor den accountant geen nut kan hebben „of slechts een globaal inzicht kan geven of wel alleen „door middel van steekproeven kan worden uitgevoerd,

„en de bedrijfs-economische beoordeeling geen twijfel aan „de aanwezigheid heeft doen rijzen, de accountant het „certificaat kan afgeven zonder van de hulp van deskundigen gebruik te maken en zonder eenig voorbehoud te „maken.”

Naar mijn meening ligt hier een zeer diepgaand meningsverschil ook ten aanzien van de techniek van de controle. In het geval van het „diamant” zal de Heer *Dijker* — als ik hem goed begrijp — volstaan met een bedrijfseconomische controle van den voorraad.

Ik constateer:

10. De Heer *Dijker* roept niet eerder hulp van een deskundige in, dan wanneer op grond van inexacte normen (bedrijfseconomische d.w.z. niet geverifieerde cijfercontrole) twijfel ontstaat.

Ik eisch deze voorlichting zodra „dooe complexen” optreden. En bovendien: ondanks het door den Heer *Dijker* sub 4 betoogde, blijkt uit zijn beschouwingen, dat hij met „voorbehouden” (i.h.b. in de door mij niet in zijn zin aanvaarde z.g. private taak) zal teekenen, die voor mij onaanvaardbaar zijn.

20. Het woord „bedrijfseconomische controle” is fraaier dan de werkelijkheid.

Bij deze controle baseert men zich op verhoudingscijfers tusschen „voorraad en omzet en in- en verkoopen”. Het is zeker, dat men in de diamantindustrie, waar de voorraden in aard en grootte buitengewoon sterk kunnen fluctueeren, binnen zekere grenzen fouten zal moeten toestaan, die in absolute grootte zeer belangrijk kunnen zijn.

30. Met de optische controle — d.w.z. het eenige malen per jaar doorwerken van den geheelen voorraad — bereik ik iets, dat de bedrijfseconomische controle als zoodanig nooit bereiken kan. Ik krijg een absolute scheiding tusschen de vlot aflopende voorraden en de „dooe complexen”. Voor deze laatste eisch ik taxatie door een deskundige en zodoende krijg ik de totale voorraden vast. Bovendien verkrijg ik een exacte norm voor de gevallen, waarin de deskundige moet komen en de gevallen waar hij overbodig is.

Het is duidelijk, dat deze scheiding alleen maar kan worden doorgevoerd wanneer men voortdurend den geheelen voorraad tot het eind vervolgt en dat bij uitsluitend bedrijfseconomische controle allerlei sleperijen en verwisselingen mogelijk worden.

40. Hier komt het begrip „verstandige leek” goed tot zijn recht. Ik spreek hier uit zekere ervaring als ik beweet, dat het voortdurend vervolgen van het geheele productieproces „in natura” en niet „administratief” den accountant een zekere vertrouwdeheid geeft met het geheele productieproces, die volstrekt niet onbelangrijk is — ook al is hier van technische specialisatie geen sprake.

Om het eens precies te zeggen:

Als we onder toepassing van het bekende caeteris paribus veronderstellen, dat een accountant van precies dezelfde qualiteiten als de Heer *Dijker* het productieproces vervolgt op de manier zooals het door mij wordt verdedigd en de Heer *Dijker* bepaalt zich tot zijn bedrijfseconomische controle, dan zal na verloop van tijd de Heer *Dijker* meer vreemd blijken te staan tegenover het gebeuren in de bedrijfshuishouding dan de eerst genoemde en zijn controle zal daar technisch onder te lijden hebben.

50. Mijn geheele opvatting vloeit logisch direct voort uit de theorie van het gewekte vertrouwen en het is dientengevolge niet waar — zooals de Heer *Dijker* beweert — dat mijn beschouwingen geen verband houden met het beginsel, dat ik heb vooropgesteld. Deze theorie eischt n.l. dat de accountant doet hetgeen technisch mogelijk is om zijn controle zoo volmaakt mogelijk te doen zijn. Mijn geachte

opponent doet minder dan dat en komt dientengevolge in conflict met deze theorie d.w.z. met het economisch motief. Deze en dergelijke aangelegenheden zijn door mij behandeld in het uitvoerig artikel „De steekproeven als middel van Accountants-contrôle in de literatuur” in den jaargang 1933 van het M.A.B. en het zij mij veroorloofd mijn verwondering erover uit te spreken, dat de Heer *Dijker*, met volkomen negatie van alles, wat in dit artikel is betoogd, ook hier weer met steekproeven zonder eenige nadere motivering op de proppen komt.

De objectieve lezer zal mij wellicht vragen waarom ik hier „nu eerst mee kom.”

Mag ik er dan in alle gemoedelijkheid op wijzen, dat ik reeds in het October-artikel erop gewezen heb, dat ik verschillende artikelen aan het onderwerp wilde wijden en dat deze uitwerking door mij in een derde artikel geprojecteerd was. Natuurlijk is zij nu ten deele reeds in deze repliek verwerkt en eenigszins meer polemisch gesteld dan oorspronkelijk de bedoeling was.

De van het gebruik afwijkende methode van den Heer *Dijker* om reeds hangende een serie beschouwingen met polemieken te komen, lijkt mij hier een volledig voldoende verklaring. Het is ook niet in de laatste plaats om deze reden, dat ik reeds hierboven erop wees, dat ik er aan twijfelde of de critiek van mijn geachten opponent wel op de rustige en bezonnen wijze tot stand is gekomen, die zoo nuttig en vruchtbaar kan zijn.

Het geheele verdere betoog van den Heer *Dijker*, dat gebaseerd is op een onjuiste wijze van eiteeren, valt nu met deze basis ineen.

Bij wijze van voorbeeld nog enkele gevallen. De Heer *Dijker* schrijft:

„Hij zou ongetwijfeld een te groot vertrouwen opwekken, wanneer hij op grond alleen van het feit, dat hij geconstateerd heeft, dat de verpakkingen aanwezig zijn, zou willen concludeeren, dat ook de aangegeven „waarde” „aan koopmansgoederen door hem aanwezig is bevonden.”

Niet alleen hetgeen in dit artikel als uitwerking is gezegd, maar hetgeen reeds in het eerste artikel is gesteld als noodzakelijken bijstand van een deskundige, had mijn geachten opponent kunnen behoeden voor deze schijneritiek.

Ik wil alsnog den Heer *Dijker* aangeven op welken grondslag hij naar mijn meening een controverse had kunnen opwerpen, die tot een vruchtbaar debat had kunnen leiden.

Beiden zijn wij — en waren wij van den aanvang af — het er over eens, dat in bepaald gevallen deskundige voorlichting noodig is. Mogelijk is dus een controverse over de vraag of men eerder of minder snel deze hulp wil inroepen en of men deze hulp kan substitueeren door een voorbehoud.

Maar dit is iets anders dan mij in een geval, dat ik zelf deskundige voorlichting als noodzakelijk gesteld heb, te verwijten dat ik steun op oogcontrole!

Ten aanzien van deze oogcontrole — of, zooals de Heer *Dijker* ook wel zegt — optische controle, nog een enkele opmerking.

Iedere controle is oogcontrole in zooverre als het onmogelijk is om zonder optische waarneming eenige controlehandeling te verrichten. Ik zou wel willen waarschuwen tegen het invoeren in de vakterminologie van een uitdrukking, die zoo elliptisch is, dat zij vroeg of laat zeker tot misverstand en verwarring moet leiden.

Zeer heeft mij verbaasd hetgeen de Heer *Dijker* in het midden brengt omtrent het Reglement van Arbeid van ons Instituut. Om bepaalde redenen heeft „een dergelijk besluit op zichzelf weinig beteekenis” zoo zegt hij. Ik kan een dergelijke opmerking niet zonder een zeer gedecideerde tegenspraak laten passeeren. Voor mij staat de zaak zoo, dat als ik lid ben van een

organisatie — en zeer zeker van een organisatie als het Instituut — het reglement van die organisatie voor mij van de allerhoogste beteekenis is, in dien zin, dat het een minimum-eisch voorstelt, waar ik in ieder geval aan heb te voldoen.

Zou het verouderd zijn, dan zou op mij de plicht rusten om te ijveren voor verandering, maar tot den dag, dat de verandering in werking treedt, houden de oude voorschriften hun volle beteekenis. Het zonder meer „ad aeta” leggen van ons Reglement van Arbeid, zooals de Heer *Dijker* schijnt te bepleiten, getuigt voor mij van een bedenkelijke mentaliteit.

Intusschen schijnt ook hier den debater de zin van mijn betoog ontgaan te zijn.

Ik heb, juist op grond van de betrekkelijke oudheid van het onderhavige artikel, onderzocht in hoeverre het door het juridisch procedé van „interpretatie” te redden zou zijn of niet te redden zou zijn. In het laatste geval zou het moeten worden gewijzigd. Ik heb geconcludeerd, dat het met interpretatie te redden is.

Het beroep van den Heer *Dijker* op de oudheid van het artikel gaat dus geheel langs mijn betoog heen.

Met veel genoegen heb ik gelezen hetgeen de Heer *Dijker* schrijft over de scholen, in het bijzonder de opmerking, dat hij bereid is, „alles te onderzoeken, onverschillig uit welke „school” het komt.”

Dit geeft mij de hoop, dat hij mijn artikel, dat geïnspireerd is door de opvattingen van de Amsterdamsche School ook nog eens zal willen onderzoeken, onverschillig „uit welk beginsel het mocht voortspruiten”.

Toch schuilt in dit alles een addertje onder het gras.

De Heer *Dijker* doet het voorkomen alsof deze scholensplitsing is opgeroepen door de Amsterdamsche groep. Persoonlijk stel ik er prijs op om te verklaren, dat deze splitsing door mij niet eerder in de literatuur is gebracht dan nadat een Rotterdamsch — hetgeen iets anders is dan een Provinciaalsch — proefschrift op weinig verantwoorde wijze tegenstellingen heeft opgeroepen, die door de werkelijkheid niet gedekt worden. Dit maakte het noodig om precies te zeggen wat nu eigenlijk die Amsterdamsche School wel is.

Intusschen: als de verklaring van den Heer *Dijker* een voorbode mocht zijn van een doorbrekend inzicht, dat men met het forceeren van deze tegenstellingen een verkeerden weg heeft ingeslagen, zou mij dit van ganscher harte verheugen!

Ten aanzien van het positieve deel van de beschouwingen van den geachten opponent wil ik kort zijn, tot bij tijd en wijle de questies, die de negatieve critiek open heeft gelaten, door mijn opponent nader zijn gepreciseerd.

Ik wil mij dus in hoofdzaak beperken tot punt 1:

„De accountantscontrole is naar haar aard gebaseerd op de bedrijfseconomische statistiek enz.”

Dit moet ik beslist afwijzen.

Statistiek omvat o.a. twee fasen: het verzamelen en het beoordeelen van de gegevens. Wij spreken ook van de cijfer-„beoordeeling”. En bij deze cijferbeoordelingen maken wij toch in theorie en praktijk altijd een voorbehoud omtrent het niet gecontroleerd zijn van de cijfers d.w.z. omtrent onze onkunde omtrent de wijze waarop de gegevens verzameld zijn.

De accountantscontrole baseeren op bedrijfseconomische statistiek is dus als bewezen aannemen iets, waarvan de waarheid juist door de controle zelf moeten worden bewezen. Ik geloof alweer dat, als de Heer *Dijker* inderdaad meent hetgeen hij hier heeft geschreven, het niet waar is, dat in de praktijk „het verschil tusschen den heer *Kleerekoper* en mij (den Heer *Dijker*) niet, althans niet in de eerste plaats ligt op het gebied der controletechniek. Er ligt dan een bijkans onoverbrugbare kloof.

Al hetgeen de Heer *Dijker* schrijft over statistische beoordeeling wordt ook door mij gedaan, maar pas dan, als eerst door

een andere zelfstandige actie van den accountant blijkt, dat de gegevens, waarop deze statistische beschouwingen zijn gebaseerd, juist zijn.

Mogelijk echter meent de Heer *Dijker* het niet zoo scherp als hij het zegt. Dit zal dan wel duidelijk worden. Maar dan moet mij nog iets van het hart. Ofschoon ik zeer duidelijk heb gezegd hetgeen ik bedoelde met ondermijnen van ons beroep door het ten onrechte verkondigen van onze ondeskundigheid, meende de Heer *Dijker* door een geforceerde interpretatie hierbij eenige pagina's van mijn boek *Bedrijfs-economie* in het geding te moeten brengen.

Hetgeen op deze pagina's staat neem ik geheel voor mijn rekening. Ik bedoel erop te wijzen, dat het een misstand is, dat vele accountants, of zij, die zich als zoodanig voordoen, ten einde onaanvaardbare opdrachten toch te krijgen, concessies ten opzichte van de controle doen, die volkomen ongeoorloofd zijn.

Natuurlijk veroordeelt de Heer *Dijker* dit even scherp als ik en te dien aanzien bestaat er ook in de praktijk tussehen mijn opponent en mij wel geen verschil. Maar dan ware het ook gewenscht, dat de Heer *Dijker* door beschouwingen als hierboven door mij gecritiseerd, dezen lieden geen argumenten in handen geeft, waarmee zij — zich beroepend op zijn groote autoriteit — statistische beoordeeling van ongecontroleerde cijfers voor accountantscontrole kunnen doen doorgaan.

Waar er zoo groot verschil bestaat in de theoretische grondslagen zal ik de op deze grondslagen gebaseerde beschouwingen van den Heer *Dijker* niet verder analyseeren. Met name ga ik het begrip „private taak” stilzwijgend voorbij.

Het is ook zonder verdere analyse duidelijk dat hier groote verschilpunten aan den dag zullen treden.

De verdere behandeling van het eigenlijk onderwerp zal ik nu in een volgend nummer voortzetten.

De groote autoriteit van den opponent, die mijn werk zijn critiek waardig keurde, deed mij besluiten de gewone serie te onderbreken voor deze repliek, trots het ongewone moment — hangende een bespreking — waarop de critiek werd uitgebracht.

S. K.

DE „VERZAMELGIRO” BIJ DEN POST-, CHEQUE- EN GIRODIENST

Kunnen de bewijzen van afschrijving als justificatoire bescheiden worden beschouwd?

Zaken, die gebruik maken van de z.g. „Verzamelgiro”, ten einde bij het gireeren per Postgiro onnoodig schrijfwerk te vermijden, vullen hiervoor de volgende formulieren in:

- a. *In duplo* een verzamelgirobiljet (formulier G 15a), waarop bovenaan naam en nummer van den rekeninghouder en het totaalbedrag der gireeringen. Het bovenste exemplaar dient als machtiging tot overschrijving en wordt door den rekeninghouder ondertekend. Hieronder volgt een specificatie der begunstigten, bevattende namen, postrekening-nummers en bedragen.
- b. *Eveneens in duplo* (formulier G 15b) met een geperforeerden rand aan elkaar verbonden bewijzen van bijschrijving voor de begunstigten. Op elk van deze „slips” vult de rekeninghouder eveneens naam, nummer en bedrag in van den crediteur en vermeldt hij tevens nummer en datum van het sub a genoemde verzamelgirobiljet, alsmede — ter verwijzing — het volgnummer, waarmee desbetreffende overschrijvingen in dit biljet zijn opgenomen. Op de bijschrijvingsbiljetten komt uiteraard geen handtekening van den rekeninghouder.

Van deze formulieren behoudt het *girokantoor*:

1e het origineel van het verzamelgirobiljet (waarop de handtekening);

2e een exemplaar van de bijschrijvingsbewijzen.

De *rekeninghouder* ontvangt de copie van het verzamelgirobiljet terug, voorzien van het bekende perforatie-datum-stempel als bewijs van afschrijving.

De *begunstigde* ontvangt het andere bijschrijvingsbewijs eveneens voorzien van dit stempel.

Het exemplaar van het verzamelgirobiljet, hetwelk de rekeninghouder terugontvangt bevat den tekst:

„Bericht van overschrijving van:

„..... gld. et.

„op de hieronder vermelde postrekeningen”.

Hieruit zou men concludeeren, dat de postgiro hiermede zou hebben gecertificeerd, dat de op het verzamelgirobiljet vermelde posten inderdaad op de rekening van de desbetreffende crediteuren zijn overgeschreven.

Wat blijkt echter het geval te zijn?

Bij navraag bevestigde de Directeur van den Postcheque- en Girodienst dat,

„vergelijking van naam en nummer van de postrekeningen bij „de behandeling ten Centraal Girokantoor van verzamelgirobiljetten in het algemeen niet plaats vindt”.

Dit wil zeggen, dat het Girokantoor slechts vergelijkt de *bedragen* der verzamelgirobiljetten met die op de bijschrijvingsbewijzen. *Naam en nummer worden niet vergeleken.*

Indien dus — om een sterk voorbeeld te noemen — een employé van den rekeninghouder, nadat door zijn Directie het verzamelgirobiljet is geteekend, één of meer der bijschrijvingsbiljetten vervangt door andere met *dezelfde* bedragen, doch met eigen naam en nummer, dan behoeft het girokantoor dit niet te bemerken, omdat „vergelijking van naam en nummer in het algemeen niet plaats vindt”.

Hieruit volgt, dat het „Bericht van Overschrijving” van de Postgiro *geen* bewijs inhoudt, dat „een bedrag van gld. ets. is overgeschreven op de *hieronder vermelde postrekeningen*”, ¹⁾ zoodat deze „berichten” *niet als justificatoire bescheiden kunnen worden beschouwd*. Zelfs blijkt, dat de tekst van dit „bericht” in feite een verkeerden indruk wekt.

De Directie van den Postcheque- en Girodienst, het bezwaar voelende, verklaarde zich bereid hieraan tegemoet te komen. De rekeninghouder mag n.l. op de onderbladen van lijst G 15a (het verzamelgirobiljet) de volgende verklaring plaatsen (welke zoo noodig door middel van stempelafdruk kan worden aangebracht.)

„De Directie van den Postcheque- en Girodienst verklaart, dat de in dit borderel genoemde bedragen op de „daarnevens vermelde postrekeningen zijn overgeschreven”.

's-Gravenhage, den 19

„De Directie”

„In dit geval worden de overschrijvingen op de lijst geheel geverifieerd *ook wat betreft de tenaamstelling van „de rekening*, ¹⁾ welke uiteraard steeds moet worden ingevuld en wordt de verklaring ná de verificatie door den „chef van de betrokken afdeling van het Centrale Girokantoor ondertekend”. (Aldus de verklaring van den Directeur.)

M.a.w. heeft dan en volledige vergelijking plaats van de bijschrijvingsbiljetten met de geteekende verzamelgirobiljetten en vergelijking van naam en nummer, zooals dit reeds geschiedt bij de gewone giroformulieren met bruinen ondergrond.